Familie D'Ancona bezoekt Beth Haim

Jacques d'Ancona bracht met zijn familie een bezoek aan het graf van zijn opa Israël van Jacob d'Ancona en zijn oom Simon van Mordechai d'Ancona. Hij vindt het belangrijk dat ook de jongere generatie kennis neemt van de familiegeschiedenis, en in het bijzonder die van de Portugees-Israëlietische Begraafplaats.

Het begon twee jaar geleden met een spreekbeurt over de familiegeschiedenis van kleindochter Judith voor haar schoolklas. Om haar te helpen is een familie d'Ancona stamboom gemaakt.

Jacques is in het bezit van een kopergravure van de Portugees-Israëlietische Synagoge te Amsterdam. Deze is aangeboden aan zijn vader "Mordegai d'Ancona" ter herinnering aan zijn medewerking in het knapenkoor bij de feestelijke herdenking van het 250-jarig bestaan van de Snoge te Amsterdam op 31 juli 1925. Toen zijn broer voor het Alvares Vegahuis stond, wist hij zich te herinneren dat op de achterzijde een document is bevestigd. Dit is namens de Parnassim der gemeente ondertekend door M. Alvares Vega.

Een aantal Joodse ballingen uit Aragon en Catalonië, waaronder waarschijnlijk de voorouders van de familie d' Ancona, wordt opgenomen door Italië, hoewel het daar ook niet veilig is. Grote delen van Italië komen ook onder Spaans bestuur en in Noord-Italië is grote vijandschap tegen Joden vanwege de Contra-reformatie. Een van de grootste Joodse gemeenschappen is Venetië. In 1516 worden hier de Joden voor het eerst ondergebracht in een afzonderlijke wijk op het eiland Lunga Spina, waar zij 's nachts niet uit mogen. Totaal afgesloten door een muur met poorten, een 'getto' dus.

Het woord 'getto' is waarschijnlijk afkomstig uit Venetië. Er ontstaan in Venetië twee getto's, die spoedig overbevolkt raken. Er is een grondig gebrek aan hygiëne. Halverwege de 17e eeuw hokken er al ongeveer 5000 mensen samen. Veel van de bewoners zijn actief als geldschieters, omdat het christelijke bestuur wetten uitvaardigde die de Joden uitsloten van de meeste werkzaamheden. Het muziekleven staat op een hoog peil.

De eerste persoon met de naam d'Ancona treffen we in Venetië aan. De naam d'Ancona is vrijwel zeker ontleend aan Ancona in Italië. Als ze in Spanje al een familienaam gebruikten, hebben ze die soms aangepast aan hun nieuwe leefomgeving, deels om niet gevonden te worden. Onder andere door de handel van de VOC is een aantal van deze Joden uit Italië naar Nederland getrokken. De orthodoxe Joden gingen naar Antwerpen, en de liberale naar Amsterdam. In Antwerpen zit namelijk ook een tak d'Ancona. Wie precies naar Nederland is gekomen, is niet bekend.

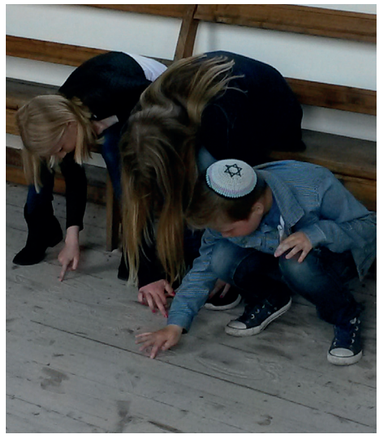

Ons Amsterdam

In de eerste week van juni 2015 verschijnt een artikel over twee Amsterdams-Joodse doctoren in de Gouden Eeuw. Het artikel is geschreven door Fatima van der Maas en Ruud Beunderman. Het gaat over Joseph Bueno (? - 1641) en Samuel de Lion Benavente (1643 - 1722). Bueno, de arts die aan het sterfbed van Maurits werd geroepen, is begraven op Beth Haim. Zijn graf is te vinden tussen de prachtig gebeeldhouwde 17e-eeuwse zerken van diplomaten en kooplieden, net als dat van Elie Montalto, de lijfarts van Maria de' Medici.

Provincie Noord-Holland

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

maror

stichting levi lassen

kfHein,fonds

gemeente Ouder-Amstel

Beth Haim
David Henriques de Castrofonds

Dit is een uitgave van het
David Henriques
de Castrofonds

www.bethhaim.nl
info@bethhaim.nl

Kerkstraat 10
Postbus 160
1190 AD Ouderkerk
aan de Amstel

Castro nieuwsbrief juni 2015

Nieuwe ontwikkelingen op Beth Haim

In mei 2015 heeft een eerste bespreking plaatsgevonden met een delegatie van Altona Hamburg uit Duitsland en de RCE (Rijksdienst Cultureel Erfgoed) over een mogelijke gezamenlijke UNESCO aanvraag. Altona is de oudste en grootste begraafplaats in Hamburg met identieke sefardische grafzerken als Beth Haim uit de 17e en 18e eeuw. De Portugees-Joodse gemeenschap kocht het land op de Heuberg in 1611, thans genaamd de Königstrasse. In datzelfde jaar vond de eerste begrafenis plaats.
De monumentale marmeren grafzerken op het sefardische deel van de begraafplaats zijn van grote cultuurhistorische waarde.
Er is veel research gedaan en de conclusie is dat het werelderfgoed op de begraafplaatsen Altona Hamburg en Beth Haim in Ouderkerk aan de Amstel tezamen zo'n unieke collectie bevat, dat een UNESCO erkenning meer dan gerechtvaardigd zou zijn. Ook de Joodse begraafplaatsen in het Caribisch gebied (Curacao en Suriname) zouden moeten kunnen aansluiten. Aan het bezoek van de Duitse gasten onder leiding van mevrouw Agnes Seemann van de gemeente Hamburg hebben wij een goed gevoel overgehouden.
Of het zal lukken Beth Haim een plaats te geven op de Werelderfgoedlijst, is een andere vraag. De weg er naar toe is in ieder geval allesbehalve eenvoudig. De aanwezigheid en de opstelling van de RCE geven de burger in ieder geval wel de noodzakelijke moed aan dit project te beginnen. Wij wachten op een concreet verzoek van de Duitse overheid aan onze minister van Cultuur J. Bussemaker of onze overheid wil meewerken aan het indienen van een aanvraag tot plaatsing op de Werelderfgoedlijst.

Ondertussen worden de plannen voor de herinrichting en de ontsluiting van de begraafplaats steeds concreter.
In nauwe samenwerking met onze partners zijn de plannen tot in detail uitgewerkt.
Wat betreft het landschap gebeurde dat door Bureau Donkergroen onder leiding van Klaas Kiekebos. Bureau Kossmann. de Jong, tentoonstellingsarchitecten, nam onder leiding van Herman Kossmann de ontwikkeling van het nieuwe paviljoen voor zijn rekening en tenslotte was het Lydia Hagoort, auteur van het lijvige standaardwerk over de begraafplaats, die zoveel mogelijk aan de begraafplaats verbonden verhalen bij elkaar heeft gebracht. De plannen zijn voorgelegd aan de gemeente Ouder-Amstel en er is een nieuw realistisch financieringsplan gemaakt.
Daarbij heeft het David Henriques de Castrofonds onlangs een substantiële particuliere gift ontvangen voor het onderhoud van de begraafplaats. Deze gift betekent dat de zorg voor het onderhoud de komende jaren voor een belangrijk deel is weggenomen. Om echter te kunnen beschikken over een sluitende begroting blijven incidentele donaties noodzakelijk. Alleen op die manier zal het onderhoud professioneel kunnen worden uitgevoerd en zal het niet noodzakelijk zijn gedeelten van de begraafplaats aan de natuur terug te geven. De financiële steun van een ieder die Beth Haim een goed hart toedraagt, blijft dus onontbeerlijk.
Om te zorgen dat in de nu aangebroken nieuwe fase alle werkzaamheden goed op elkaar worden afgestemd is Ralph Levie aangesteld als projectcoördinator. Daarnaast werkt hij ook aan de uitvoering van de fondsenwerving. Ralph werkte o.a. ruim 18 jaar bij het Joods Historisch Museum, waarvan tien jaar als directiesecretaris.
Uitgangspunt voor alle plannen is en blijft de unieke begraafplaats, vierhonderd jaar oud, vier hectare groot en zo goed als onaangetast.

Hans van Veggel,
voorzitter David Henriques de Castrofonds

Concrete inrichtingsplannen op grond van traditie

Beth Haim is een verborgen schat en een plek vol met verhalen, een plek waar veel valt te ontdekken. Er is veel te zien maar er is minstens evenveel verborgen. Terwijl de begraafplaats bij sommigen de indruk wekt van eenvormigheid blijkt bij nadere beschouwing dat er een enorme verscheidenheid bestaat zowel in de grafmonumenten als in de natuur.
De inrichtingsplannen zijn erop gericht de begraafplaats zo goed mogelijk te ontsluiten, toegankelijk en leesbaar te maken voor een breed publiek. Daarbij wordt geprobeerd zo min mogelijk inbreuk te maken op de bestaande situatie. De begraafplaats is zowel een Rijksmonument als een begraafplaats waarvan een klein gedeelte tot op de dag van vandaag in gebruik is. Bij alle ingrepen op de begraafplaats staat het respect voor de overledenen voorop, een gebod dat diep verankerd is in de Joodse religie.

Links naast het Vegahuis, vanaf de weg gezien, komt een klein paviljoen. De foto links is een eerste schets. Het paviljoen is bedoeld om bezoekers een korte introductie te geven op de bijzondere plek die zij betreden. Vanuit het paviljoen zullen verschillende routes over de begraafplaats worden aangeboden. De ontwerpers hebben het paviljoen een open en transparant karakter gegeven.

Het nieuwe landschapsplan gaat uit van paden die de totale begraafplaats zullen ontsluiten en die goed op elkaar aansluiten. Dat betekent dat delen die nu niet toegankelijk zijn straks wel te bereiken zullen zijn. Het primaire padenstelsel, (half) verhard, biedt straks een rondgang over de begraafplaats. De nieuwe paden zullen wat betreft uitvoering geheel aansluiten op de bestaande paden. Het secundaire padenstelsel leidt langs bijzondere plaatsen op de begraafplaats, dit kunnen zijn zerken, monumenten maar ook bijzondere uitzichtpunten. Dit secundaire padenstelsel bestaat uit graspaden.
Alle hekwerken zullen vervangen worden, aansluitend op bestaande vormgeving en aansluitend op bestaand materiaal. Eenvoudige banken zullen geplaatst worden voor de beleving van rust, natuur en ruimte en voor reflectie.
De renovatie van bestaande paden, de uitbreiding met nieuwe paden, de aanleg van kijkvensters en het openen van zichtlijnen dragen allemaal bij aan de verbetering van de toegankelijkheid van de begraafplaats.

Er is een lijst gemaakt van 65 personen, die op Beth Haim begraven liggen en om uiteenlopende redenen belangwekkend zijn. De lijst is te lang voor deze nieuwsbrief, daarom een paar voorbeelden. Hier liggen rabbijnen als Isack ben Abraham Uziël (Fez ca. 1560 – Amsterdam 1622) en Menasseh ben Israel (Madeira 1604 – Amsterdam 1657) begraven. Ook de zeventiende-eeuwse befaamde artsen Eliau Montalto (? – Amsterdam 1616), Ephraim Bueno (Castello Rodrigo 1599 – Amsterdam 1665) en uit een latere eeuw, dr. Samuel Sarphati (Amsterdam 1813 -1866) hebben hier hun laatste rustplaats gevonden. Esther de la Penha (overleden in 1697) heeft een steen met een prachtig uitgebeeld tafereel van haar huis aan de Boompjes in Rotterdam. En uit de meest recente periode is bijvoorbeeld ondernemer en vastgoedhandelaar Maurits Caransa (1916-2009) op Beth Haim begraven. Ook zijn steen is hier te vinden. Van alle 65 personen zijn biografietjes gemaakt.
Deze verhalen zullen verder uitgebreid en zoveel mogelijk aangevuld worden met documenten, tekeningen, foto´s , film, etc.
Een app wordt ontwikkeld om al deze informatie toegankelijk te maken voor bezoekers. De app kan in de eigen smartphone worden ingeladen en vervolgens gebruikt worden als gids over de begraafplaats. Van alle gekozen plekken is de precieze GPS-lokatie bekend waardoor automatisch het goede verhaal op de goede plek naar voren komt.

Ralph Levie, projectleider

Beth Haim
David Henriques de Castrofonds

Bouw mee!

Wij vragen de gemeenschap mee te bouwen aan een uniek jubileumplan voor Beth Haim dat voorziet in de verdere openstelling van de begraafplaats en het structureel onderhoud. Over het plan en de mogelijkheden om hieraan bij te dragen vindt u meer informatie op onze website www.bethhaim.nl

NL45 RABO 0351 8488 00
Het David Henriques de Castrofonds heeft een Culturele ANBI status.

Uw gift is fiscaal aftrekbaar!

Jan Straver zeven jaar gids op Beth Haim

In de serie van interviews met gidsen van Beth Haim, deze keer Jan Straver (66), een geboren en getogen Ouderkerker.

"Heel gek, toen ik zeven jaar geleden door Hans Out werd gevraagd of ik gids wilde worden, wist ik eigenlijk niets van de begraafplaats. En ik woon hier mijn hele leven al." Dat is overigens niks vreemds, weet Straver inmiddels. „Ik krijg vaak Ouderkerkse groepen van 50-plussers die al hun hele leven hier wonen en die er dan nog nooit zijn geweest."

Helemaal vreemd was de Joodse cultuur niet voor hem. Als commercieel directeur van de bloemenveiling in Aalsmeer had hij veel met Israëli's te maken gehad en was hij vaak genoeg in Israel geweest. Dat, gecombineerd met zijn belangstelling voor lokale geschiedschrijving, maakte dat hij zich ging inlezen. Straver heeft een brede belangstelling als hij gidst; hij schetst graag wijdere vergezichten, zoals de geschiedenis van de plek. De lichte terp aan het begin, bijvoorbeeld, waar, zo denkt men, het kasteel van de graaf van Egmond stond. Althans, een versterkt huis van waaruit de drooglegging van het Amstelland werd bestuurd. Niet zo gek, natuurlijk, de begraafplaats met zijn ligging aan de Amstel en Bullewijk, was strategisch voordelig.

Misschien nog interessanter is het oplossen van de puzzels waar de gidsen regelmatig voor worden gesteld: het vinden van verborgen grafstenen, niet makkelijk met 28.000 graven die voor het grootste deel onder het maaiveld liggen.
Een paar weken geleden nog vond hij op verzoek van familieleden het graf van een klein kindje, geen gemakkelijke opgave, tot hij zich realiseerde dat vroeg gestorvenen zonder grafsteen werden begraven.

De zoektocht wordt vergemakkelijkt door het werk van David Henriques de Castro, die Beth Haim in de negentiende eeuw in kaart bracht en de mooiste en belangwekkendste graven ontblootte en de stenen restaureerde. Die graven gebruiken de speurders als ijkpunten en na het verwijderen van onkruid, tellen van rijen en graven kan in de meeste gevallen een bepaald graf worden teruggevonden.
Onlangs nog heeft Straver samen met Jan Coevert het graf van David de Pinto kunnen lokaliseren, die in de zeventiende eeuw Tulpenburg, de buitenplaats aan de Amstel, bewoonde op verzoek van de familie die een buitenplaats op dezelfde plek heeft laten herbouwen.
Of het graf Abraham de Mercado, op verzoek van de nabestaanden, die 346 jaar geleden op Beth Haim werd begraven. Ook dat werd gevonden en Straver was erbij toen zijn afstammelingen - vader, dochter en kleindochter - het graf bezochten en steentjes legden.

"Dat is heel leuk, families helpen die verre voorouders te vinden en dat ze dan allemaal om het graf staan met de 11de, 12de en 13de generatie." vertelt Straver.

Grafzerk blootgelegd van David de Pinto

De Portugees-Joodse koopman David de Pinto en zijn echtgenote Lea Ximenes Belmonte zijn op Beth Haim begraven. Hij kocht voor 34.000 gulden het buitenhuis Tulpenburgh aan de Amstel. Dit feit onderstreept nog eens de grote welstand van de familie De Pinto. Ook in Amsterdam beschikte de familie De Pinto over een fraai herenhuis in de Sint Antoniesbreestraat: het nog steeds bestaande De Pinto-Huis. De vader van Isaac behoorde op zijn vijftigste verjaardag tot de tien rijkste sefardiem in Amsterdam en kon met een jaarlijks inkomen van 28.000 gulden op ruime voet leven. De leden van de familie De Pinto stamden af van zogenaamde marranen of nieuw-christenen. Zij hadden zich in 1497 in Portugal onder druk van de inquisitie tot het katholicisme bekeerd. De vooraanstaande positie die de familie De Pinto innam bleek niet alleen uit hun grote vermogen, maar ook uit het feit dat hun buiten Tulpenburgh werd bezocht door hoogwaardigheidsbeklederes als de hertog van Lotharingen, Frederik de Grote en stadhouder Willem IV. De Pinto had grote invloed, participeerde in de VOC en financierde zelfs de Republiek der Nederlanden.
De dood van David de Pinto bracht een gecompliceerde boedelscheiding en een slechts geringe erfenis met zich mee. Aron erfde 'de Hof van de Pinto'; het familiepand aan de Sint Antoniesbreestraat. Jacob en Isaac erfden gezamenlijk het buiten Tulpenburgh. De zakelijke teloorgang begon in 1754 toen Jacob de Pinto onder curatele werd gesteld. In 1756 moest 'De hof de Pinto' van de hand worden gedaan. In 1761 kon een op naam van Isaac de Pinto gestelde wisselbrief niet meer worden verzilverd met faillissement als gevolg; Tulpenburgh moest verkocht worden. Later werd de beroemde buitenplaats gesloopt.

Op verzoek van de bewoners van de recent herbouwde buitenplaats Tulpenburgh is de grafsteen van David de Pinto onlangs blootgelegd.

Bezoek uit Portugal

Een delegatie uit Portugal heeft samen met Haham dr. P. Toledano, Bram Palache, burgemeester Mieke Blankers-Kasbergen en wethouder Marian van de Weele van de gemeente Ouder-Amstel een olijfboom geplant bij de entree van Beth Haim. Dit staat symbool voor de verbondenheid met de Portugees-Joodse gemeenschap in Portugal. De bezoekers werden toegezongen door het koor Santo Servicio. De delegatie kwam naar Ouderkerk aan de Amstel ter gelegenheid van het 400-jarig bestaan van Beth Haim. Dezelfde dag werd ook een bezoek gebracht aan de Portugese Synagoge en de Unesco Bibliotheek Ets Haim in Amsterdam.